

A Madách-díjjal kitüntetett Koncz Gábor színművész laudációja

2022. január 21.

Laudációt elmondta: Varga-Bíró Tamás előadóművész

Koncz Gábor méltatása felettébb sok nehézségbe ütközik. Mert mit is lehetne említeni arról a színész- és rendező legendáról, akit mindenki ismer? Mi olyat lehetne mondani, amit még senki sem mondott el?

Kezdhetnénk például a Dunai hajóssal. Már persze akkor, ha megmaradunk a formabontást nélkülöző sablonoknál, s nem említjük a többi remek filmszerepet. Ugyanígy járhatunk el minden más művészeti tevékenységével, melyek a színpad világot jelentő deszkákhoz kötődnek. Csakhogy ez esetben is egy igazi reneszánsz emberrel találkozunk, aki az egyik napon döbbenetes hitelességgel formálja meg az Egerek és emberek Lennijét, hogy aztán a másik napon direktori erényeit csillogtassa meg a Kakukkfészek parádés rendezésével.

Ha viszont kicsivel legendaízűbben, már-már népmesei keretbe ágyazva kívánjuk megmutatni Koncz Gábor életútjának messziről jövő, ámde magasra törő ívét, akkor feltétlenül mesélnünk kell a Palóccország peremén, Mezőkeresztesen született borsodi matyó parasztyerekről, aki elhatározta, hogy ő biza nyakába veszi a világot, és szerencsét próbál Budapesten, hogy néhány évtized elmúltával színészkirályként tündököljön a magyar színjátszás egén.

S ha Nógrádról és Madách-díjról esik szó, akkor bizony ez az utóbbi narratíva tűnik a szívünkhöz közelebb állónak; olyannak, amivel ez a történet, az ő története keretes szerkezetűvé válik azáltal, hogy otthonról hazaérkezik.

Haza a hazába, mondhatnánk pátozzal. Csakhogy ez az ő esetében egyáltalán nem pátoosz, hanem maga a valóság. Hiszen, ha mondani kéne egy magyar színészt, aki minden ízében magyar, akkor ő az elsők közt lenne megemlítve.

S ha ebben az átpolitizált világban lehet olyan korszakos művészt mondani, akit szó szerint mindenki a keblére ölel, akkor ez a művész bizony Koncz Gábor. Legyen szó a Tragédia Luciferéről, melyet több mint 150-szer alakított, vagy legyen szó akár Madách másik korszakos művéről, a Mózesről, amelynek címszerepében a felszínen elemi erejű profetikus attribútumokkal, legbelül viszont az esendő ember kételkedő magabiztosságának kontrapunktjával árnyalta bárki számára azonosulhatóvá a parancsolatok elhozójának figuráját.

Nem volt persze nehéz dolga, hiszen e szerepekhez nem kellett mást tennie, mint élnie azt az életet, ami tíz embernek is túl nagy teher lenne. Kezdve a paraszti sorsal, amibe beleszületett, s amit cseppet se bánt, hiszen a kemény munka, a föld és az állatok szeretete sose volt idegen tőle, igazi vásott kisgyerekként pedig minden csínytevésben az élen járt. Igen ám, de tette mindezt úgy, hogy közben kitűnő tanuló is volt. Mindezt pedig a II. Világháború dűlásának utolsó éveiben, Európa vérzivatarában, amikor felnöttek se volt könnyű lenni, nem még kisgyerekeknek.

Elméje pallérozásának cseppet sem felesleges foglalatosságát később már a fővárosban, mint színiövendék kamatoztatta, méghozzá nem is akárhogyan. Az erős csontú, szíjas, inas, izmos kisfiú ekkorra igazi férfivá érett. S az ország fővárosában sem az volt a legfontosabb számára, hogy milyen nadrághoz milyen színű öv és zokni dukál, vagy, hogy Pest melyik flancos éttermében finomabb a koktél. Hanem ez a férfiember példás szorgalommal tanulta a színészmesterséget, közben pedig lovagolt, vízisízett, boxolt, vívott. Mindezeket később szerepalakításaiban is felhasználva, kaszkadőr nélkül.

Hazaszeretet, identitás, mesterségbeli tudás, erő, kiállás, belső béke. Rá ez mind igaz. S félek, ha arrafelé haladunk, amerre egyesek tanácsolják, néhány év múlva lámpással kell ilyen embert keresnünk.

Ám pontosan ez az, amire a mai fiataloknak szüksége van. Arra a példaképre, amit Koncz Gábor élete minden pillanatában megtestesített, megtestesít. Arra a klasszikus értelemben vett férj- és apamodellre, aki felpattan a lóra, levadássza a vadat, hazaviszi az asszonyának, miközben megvédi a famíliát mindentől és mindenkitől, béke- és biztonságérzetet árasztva maga körül.

Koncz Gábor esetében nem kérdés, hogy méltó-e a Madách-díjra, mert nála méltóbbat keresve se lehetne találni e jeles kitüntetésre.

Mi több, Koncz Gábor személye semmiféle kérdést nem vet fel, mert ő maga a válasz.

Hiszen, ha Koncz Gábor Madách korában ugyanazt teszi, ugyanúgy él, ugyanolyan pályát fut be, mint a mi korunkban, akkor is ugyanolyan érvényű nagy művész vált volna belőle, s abban a korban is követendő férjé példaként tekintettek volna személyére a serkenő bajszú ifjúk, s ugyanúgy szerelmes pillantásaiban fürdette volna őt az asszonyi nem.

Pontosan olyanformán, ahogyan Madách művei is örökérvényűek, minden kornak megadva azt az intellektuális támpontot, amiben saját magára ismerhet, és amit követve jobbra válhat.

Ez esetben tehát az örökérvényű alkotóművész és az örökérvényű előadóművész találkozhat e díjban.